

SEKSUALNO I REPRODUKTIVNO ZDRAVLJE

Utjecaj pandemije na pristup uslugama iz oblasti seksualnog i reproduktivnog zdravlja

Proglašenjem stanja nesreće/vanrednog stanja zbog epidemije Covid-19 na teritoriji BiH, došlo je do ograničenja u pristupu redovnim zdravstvenim uslugama, jer je prioritet uglavnom bio na prilagođavanju koronavirusu i pružanju zdravstvene zaštite Covid-19 pozitivnim pacijentima_cama.

Prema informacijama Institucije Ombudsmana BiH, dobivenim od pružalaca usluga u svim gradovima obuhvaćenim istraživanjem, u bolničkim ustanovama je smanjen obim rada, vrijeme čekanja na termin se produžilo, operativni program je smanjen na minimum. Većina ispitanica koje su sudjelovale u kvalitativnom dijelu istraživanja smatra da je pandemija Covid-19 negativno uticala na dostupnost i kvalitet usluga u oblasti seksualnog i reproduktivnog zdravlja, pri čemu je najviše pažnje posvećeno pacijentima_cama oboljelim od Covid-19. Zdravstvene ustanove, pak, tvrde da zdravstvene usluge za trudnice i porodilje nisu bile zanemarene za vrijeme pandemije Covid-19 te da su bile jednakog kvaliteta kao i prije, s tim da se organizacija rada u pojedinim zdravstvenim ustanovama morala prilagoditi novim uvjetima.

Dostupnost kontracepcije, dostupnost postupaka sterilizacije/vazektomije i pravo na pobačaj

KONTRACEPCIJA

Kako stanje ocjenjuje Institucija Ombudsmana BiH, uvrštavanje kontraceptivnih sredstava na pozitivne liste lijekova u Bosni i Hercegovini odvija se sporo i neefikasno. Nijedan kanton u Federaciji BiH ne pokriva troškove refundacije oralnih kontraceptiva koji se nalaze na B listi lijekova obveznog zdravstvenog osiguranja Federacije BiH – ne mogu se finansirati sredstvima obveznog zdravstvenog osiguranja. Kontraceptivna sredstva u BiH mogu se naći na esencijalnim listama lijekova jedino u Republici Srpskoj i u Kantonu 10, dok u ostalim dijelovima zemlje korisnici moraju platiti punu cijenu za sve kontraceptive. U Republici Srpskoj, Fond zdravstvenog osiguranja može u potpunosti ili dijelom finansirati kontraceptive s esencijalne liste, dok u slučaju Kantona 10, Zavod zdravstvenog osiguranja izdvaja 50% sredstava za navedeni lijek.

Na području Federacije Bosne i Hercegovine, hitna kontracepcija je dostupna na recept ginekologa, dok u Republici Srpskoj za hitnu kontracepciju nije neophodan recept propisan od ljekara, pri čemu korisnik_cca snosi punu cijenu za lijek.

U BiH nema sistemske edukacije o metodama kontracepcije, već postoje određena parcijalna i ad hoc rješenja, a adolescenti_cce, kao izvor informacija o kontracepciji, najčešće koriste sredstva javnog informiranja (internet, društvene mreže, štampa, televizija). U manjoj mjeri i sporadično te informacije dobijaju u zdravstvenim ustanovama i u okviru obrazovanja kroz nastavne sadržaje u predmetima biologije i tjelesnog odgoja, gdje informacije u potpunosti zavise od senzibilitarnosti nastavnog osoblja koje provodi edukaciju. Istraživanje koje je provela Institucija Ombudsmana BiH 2019. i 2020. godine, prikupljanjem podataka od korisnica usluga od 18 do 49 godina, govori da su niski nivoi informisanosti, savjetovanja i dostupnosti sredstava/metoda kontracepcije.

STERILIZACIJA / VAZEKTOMIJA

Prema podacima prikupljenim od kliničkih centara u BiH, sterilizacije za zahtjev pacijentice (kao metod kontracepcije) se ne obavljaju, već samo ako postoje medicinske indikacije za takav postupak. Postupci vazektomije, pak, se obavljaju na zahtjev muškarca, troškovi vazektomije su pokriveni sredstvima zavoda zdravstvenog osiguranja, a uvjeti su da je osoba navršila 35 godina života i stručno mišljenje konzilijuma Klinike.

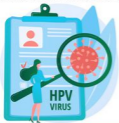

POBAČAJ

Podaci koje je SOC dobio od zdravstvenih ustanova nam govore da se pobačaji obavljaju iz medicinskih razloga, kao i na zahtjev pacijentice, i to medikamentozni i hirurški abortus, a prema važećim entitetskim zakonima o uslovima i postupku za prekid trudnoće. Iz zaprimljenih odgovora pet javnih zdravstvenih ustanova, kao i 11 zavoda/fondova zdravstvenog osiguranja, jasno je da usluga prekida trudnoće radi medicinske indikacije jeste pokrivena sredstvima obveznog zdravstvenog osiguranja, dok pobačaj na zahtjev pacijentice (tzv. namjerni prekid trudnoće) plaća sama pacijentica (u privatnim zdravstvenim ustanovama sve vidove pobačaja plaćaju pacijentice). U ovisnosti od toga da li se pobačaj obavlja u općoj ili lokalnoj anesteziji, cijene se kreću od 117 KM do 180 KM u Federaciji BiH prema važećem cjenovniku Federalnog zavoda zdravstvenog osiguranja i reosiguranja.

DOSTUPNOST HPV VAKCINA

Prema informacijama dobijenim od javnih zdravstvenih ustanova, testiranje na HPV se obavlja, dok vakcinisanje protiv HPV-a nije dostupno u BiH, s obzirom da vakcina nije registrovana u BiH. Prema informacijama Federalnog ministarstva zdravstva, HPV vakcina trenutno nije dostupna u okviru Programa obaveznih imunizacija u Federaciji BiH.

Program uvođenja HPV vakcine u kalendar vakcinacije za Kanton Sarajevo je završen, u organizaciji UNFPA, a izradili ga su doktori iz Zavoda za javno zdravstvo KS i Zavoda za zaštitu žena i materinstva KS. Prijedlog programa je usvojen i upućen kantonalnom ministru i Skupštini KS da raspravljaju o nabavci dvovalentnih i četverovalentnih vakcina (Cervarix i Gardasil 4). Međutim, ostaje pitanje zašto raditi vakcinaciju lošijom vakcinom ako postoji mogućnost nabavke vakcine koja pruža zaštitu od devet tipova virusa (Gardasil 9). Problem je što je vakcina prilično skupa za slabije finansirane zdravstvene sisteme poput onih u BiH. Kompletna vakcinacija sa tri doze Gardasil 9 vakcine, koja štiti od najviše tipova HPV virusa, košta između 400 i 500\$.

Kako Fond zdravstvenog osiguranja RS odgovara na upit SOC-a, HPV vakcina nije ni u Republici Srpskoj još uvrštena u kalendar obaveznih imunizacija. U RS-u pojedini domovi zdravlja sporadično sprovode organizovane preventivne preglede građana, a zdravstvene ustanove u okviru svoji redovnih aktivnosti treba da rade preventivne preglede.